

Barbara Pławska (Kielce)

Franciszek Solnicki - burmistrz kielecki i jego najbliższa rodzina

Franciszek Solnicki był burmistrzem Kielc w czasach, kiedy były one pod władzą austriacką, między 1801 a 1809 r., a wcześniej, na przełomie XVIII i XIX w., podskarbin miejskim¹. W 1788 r. wymieniany był jako jeden z najbogatszych mieszczan w Kielcach². Dość barwne i różnorodne były koleje losu jego dzieci. Poniższy artykuł ma na celu zebranie i uporządkowanie dostępnych informacji o jego osobie oraz jego potomkach w pierwszym pokoleniu. Pochylenie się nad sylwetką Solnickiego jest tym ważniejsze, że został on pominięty w opracowaniu dotyczącym dziewiętnastowiecznych prezydentów i burmistrzów kieleckich³.

Rodzina Solniców należała do zamożniejszych i osiadłych w Kielcach od dosyć dawna. Wiadomo, że w 1645 r. posiadali nieruchomości w obrębie miasta (zwane „Solnicza” lub „Solniczyńskie”, może obie)⁴. W 1668 r. Grzegorz Solnica miał dom przy Rynku, zaś Matjasz Solnica przy ul. Bodzentyńskiej (Bożęckiej); w mieście był jeszcze pusty plac „Solniczyński”⁵. W 1746 r. rodzina Solniców rozrosła się i rozczłonkowała: dom przy ul. Wielkiej (Dużej) posiadał Waw[rzyniec] Solnica, a przy Bodzentyńskiej stały: „dom p. Jęd[rzeja] Solnica”, „dom Staław.[!] Solnice” i dwa domy „Solniczyny wdowy”⁶.

Dla porządku należy jeszcze wspomnieć o urodzonym zapewne ok. 1740 r. mansjonarzu iłżeckim, seniorze wikarych, pochodzącym z Kielc synu Wojciecha, Antonim Solnickim, zmarłym 15 października 1826 w Iłży⁷.

1 M. Pieniążek-Samek, *Kielce XVII-XVIII wiek. Słownik biograficzny*, Kielce 2003, s. 146.

2 J. Kuczyński, *Ludność Kielc w świetle lustracji z 1788 roku*, w: „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 1995, t. 18, s. 63.

3 J. Szczepański, *Prezydenci Kielc w XIX wieku (do 1914 roku)*, w: *Z dziejów samorządu terytorialnego w XIX i XX wieku*, red. M. Przeniosło, Kielce 2013, s. 49–64.

4 J. Pazdur, *Dzieje Kielc do 1863 roku*, Wrocław 1967, s. 236; J.L. Adamczyk, *Rynek w Kielcach*, Kielce 1993, s. 140, 141.

5 Ulica Silniczna nazywana była niekiedy Solnicą [red.].

6 J.L. Adamczyk, *Rynek...*, s. 141–144.

7 Archiwum Państwowe Kielce (APK), *Duplikat. Księga aktów religijnych i cywilnych urodzeń, małżeństw i zezścia parafii i gminy Iłżeckiej od d. 1. stycznia 1826 r.*, s. 156, akt zg. 139/1826 z 16.10.1826, oraz ks. J. Wiśniewski, *Seminarium Duchowne Rzym.-Katol. 1820–1920 oraz stuletni katalog duchowieństwa świeckiego diecezji sandomierskiej*, Warszawa 1926. Ks. Wiśniewski błędnie podaje datę śmierci w roku 1827, podczas gdy akt zgonu wskazuje na rok 1826.

Potomek kieleckich Solniców vel Solnickich, przyszły burmistrz Franciszek, urodził się w Kielcach w 1757 r. jako syn Antoniego Solnicy, drobnego kupca winnego⁸, i jego żony Marianny z Komorowskich. Możliwe, że jego bratem był Stanisław Solnicki, późniejszy landwójt, posiadający potem szynk przy Rynku⁹. W 1773 r. Franciszek przystąpił do kieleckiego Bractwa Różańcowego (rok później matka, Marianna, idzie w ślady syna i także zapisuje się do bractwa). 16 lutego 1773 r. w katedrze kieleckiej Franciszek żeni się z Teresą z Wilkoszewskich¹⁰.

Ze związku Franciszka i Teresy rodzą się kolejne dzieci: Kazimierz w 1776 r., Piotr w 1777 r. (umiera w tym samym roku), Michał w 1778 r., Marianna w 1780 r., Magdalena w 1783 r. i Karol w 1785 r.¹¹. Lustracja 1788 r. opisuje rodzinę Franciszka (numer porządkowy 38) jako liczącą: „synów dwóch małoletnich, córek dwie i komornicę wdowę”¹². Jako że nie wymieniono żony, a w innych domach wyraźnie zaznaczono obecność małżonki, można by założyć, że Teresa już nie żyje, podobnie jak jeden z synów: Kazimierz, Michał bądź Karol. Możliwe także, że jeden z trójki przebywa poza domem, może na komornym czy w terminie, przy czym nie wymieniono ich z nazwiska w żadnym innym domu. Marianna może mieć około ośmiu lat, a Magdalena pięć. Oczywiście, możliwe jest, że urodziły się jakieś dalsze dzieci, a starsze zmarły. Jednak, jak wykazano poniżej, prawdopodobnie zarówno Magdalena, jak i Marianna dożyły dorosłości. Dalszy los synów Franciszka i Teresy jest nieznany, konieczne są dalsze badania dla wyjaśnienia tego problemu.

W miarę prosta sytuacja rodzinna komplikuje się około 1800 r. Wtedy, siódmego maja, w katedrze kieleckiej jakiś Franciszek Solnicki, wdowiec, bierze ślub z Anną Malczewską. Marta Pieniążek-Samek¹³ twierdzi, że jest to nasz podskarbi. Przeciw tej tezie można przytoczyć kilka argumentów, w tym jeden rozstrzygający. Istnieje akt urodzenia, z którego wynika, że Franciszek był już żonaty i miał w 1796 r. dziecko z drugiej małżonki – Elżbiety z Krzyżanowskich. Ponadto, w 1800 r. dokonuje czynności prawnej (kupuje dom Raabów przy Rynku – patrz niżej) wspólnie z małżonką – Elżbietą. W 1816 r. ta sama Elżbieta bierze udział w postępowaniu spadkowym po Franciszku jako żona, a sama umiera dopiero w 1833 r. (stosowne dokumenty wskazane zostaną w porządku chronologicznym w dalszej części artykułu.) W 1804 r. Anna z Malczewskich ma ze swym mężem córkę Elżbietę Solnicką¹⁴, która jednakże w akcie

8 Istnieje często cytowany dokument, zawierający spis rocznych obrotów szynkarzy kieleckich za rok 1765/66. Antoni Solnica od 7 oksetów wina płacił 17 zł 15 gr podatku, co nie jest zbyt imponującą sumą, w porównaniu np. z zeznaniem Karola Gielby z tego samego dokumentu. J. Pazdur, *Dzieje Kielc do 1863 roku*, Wrocław 1967, s. 165; M. Pieniążek-Samek, *Tributum Gratitudinis Reddo. Fundacje artystyczne na terenie Kielc w XVII i XVIII wieku*, Kielce 2005, s. 63.

9 M. Pieniążek-Samek, *Kielce...*, s. 146.

10 Tamże.

11 Tamże.

12 J.L. Adamczyk, *Rynek...*, s. 145.

13 M. Pieniążek-Samek, *Kielce...*, s. 146.

14 Tamże.

ślubu z 1823 r. nosi nazwisko Solnica, nie Solnicka¹⁵. Z przytoczonych wyżej faktów wynika, że Franciszek (jeśli nie był bigamistą) nie mógł być równocześnie mężem a zarazem ojcem dzieci i Anny Malczewskiej, i Elżbiety Krzyżanowskiej¹⁶.

Reasumując, pan młody z 1800 r. nie jest tożsamy z późniejszym burmistrzem Solnickim. Możliwe, że jest to ktoś z kręgu rodzinnego, do którego należeli mieszkający ówczesnie na przedmieściach Kielc szewcy nazwiskiem Solnica, np. niejaki Franciszek Solnica, niefigurujący w lustracjach 1788 i 1789 r., ale mający własny dom w 1803 r., z zawodu szewc¹⁷. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że w akcie ślubu z Anną pan młody tytułowany jest „FF” – *famatus*, co wskazywałoby prędzej na drobnego rzemieślnika, niż jednego z najbogatszych kielczan, ławnika i podskarbiego, który rok później został burmistrzem. (Wspomniany wyżej akt urodzenia z 1796 r. posługuje się względem Franciszka skrótem „M.D.G.”, który można zapewne rozwinąć jako: *Magnificus Generosus Dominus*).

Franciszka – burmistrza, męża Teresy Wilkoszewskiej – trzeba utożsamiać z mężem Elżbiety Krzyżanowskiej. Zarówno Franciszek ze spisów 1788, 1789 r., jak i Franciszek z tabeli hiberny w 1803 r. posiada dom przy ul. Wielkiej 70, a ponadto w ostatnim z wymienionych źródeł także dom w Rynku, o którym wiadomo, że zakupili go od Raabów razem z żoną Elżbietą w 1800 r.¹⁸.

Przynajmniej od ok. 1801 r.¹⁹ Franciszek Solnicki był burmistrzem Kielc. Pełnił obowiązki na pewno jeszcze w październiku 1808 r. Wiemy to dzięki przytoczonemu przez B. Markowskiego budżetowi miasta na rok 1807/1808²⁰. W tym samym dokumencie prócz pensji burmistrza wypłacono również mniejszą kwotę „Podskarbiemu Fr. Solnickiemu według dawnego zwyczaju”. Mogłoby to sugerować dwie osoby tego samego nazwiska we władzach miejskich, jednak rachunek podpisał tylko jeden Franciszek Solnicki, jako kasjer. Być może burmistrz pełnił również swą dawną funkcję podskarbiego do czasu wyboru następnego kasjera lub pod jego nieobecność?

Po roku 1800 zaszły wypadki, które miały znaczący wpływ na późniejszy kształt posesji Franciszka przy Wielkiej. Wskutek regulacji urbanistycznej, w ramach której wytyczono nową ulicę, obecną Sienkiewicza, wywłaszczenie dotknęło sąsiada Franciszka Solnickiego, Szymona Łysakowskiego. Łysakowski miał plac przy Wielkiej, przez który miała przebiegać nowa ulica. Ciekawym trafem, wywłaszczona została

15 APK, Akta Stanu Cywilnego Gminy Kieleckiej, Małżeństwa w Województwie Krakowskim za rok 1823, s. 62, 01.10.1823, akt śl. 79/1823.

16 Tym samym trzeba odmówić racji M. Pieniążek-Samek, która w cytowanej publikacji przyporządkowuje Franciszkowi aż cztery żony. W świetle omawianych wyżej dokumentów prawidłowy będzie następujący bieg wypadków: Franciszek wziął ślub z Teresą, następnie owdowiał przed 1788 r. i przed 1796 r. ożenił się z Elżbietą Krzyżanowską, którą zostawia wdową w 1816 r., zaś Elżbieta umiera dopiero w 1833 r. Anna oraz Rozalia były żonami innego Franciszka (czy może innych Franciszków).

17 J.L. Adamczyk, *Rynek...*, s. 145, 165.

18 J.L. Adamczyk, *Rynek...*, s. 31, 145, 152.

19 M. Pieniążek-Samek, *Kielce...*, s. 146.

20 B. Markowski, *Z dziejów gospodarki miejskiej w Kielcach*, Warszawa 1930, s. 5–7.

tylko połowa posesji Łysakowskiego. Pozostałą część działki, graniczącą z posesją Solnickich, właściciel sprzedał Franciszkowi. Tym samym małżonkowie Solnicy stali się właścicielami powiększonej posesji przy nowo wytyczonej głównej ulicy miasta. Omawiana parcela przy Wielkiej zajmowała mniej więcej teren, który obecnie przylega do ul. Sienkiewicza pomiędzy Małą a Dużą, pod numerem Sienkiewicza 17, oraz część ulicy w późniejszych latach poszerzonej kosztem omawianej posesji.²¹ Wiadomo, że w latach 1811–1813 Franciszek Solnicki dzierżawił opłaty jarmarczną i miejscową.²²

W początku 1816 r., tuż przed śmiercią, sytuacja rodzinna Franciszka przedstawiała się następująco: urodziło mu się trzech synów z pierwszego małżeństwa, z których na pewno jeden już wówczas nie żył, a los pozostałych jest nieznany – byliby w wieku od 29 do 40 lat. Córkę: Marianna – zamieszkała w Kielcach z mężem Adamem Nideckim, oraz Magdalena – zamężna w Ilży. Z drugiego małżeństwa wszystkie dzieci w stanie wolnym: najstarsza Anna, dwudziestoletni Walenty – w służbie wojskowej, ośmioletnia Julia, pięcioletni Antoni, trzyletnia Katarzyna.

Franciszek zmarł w 1816 r. Spadek po nim objęli żona i dzieci. Córnica Marianna z Solnickich Nidecka 10 marca 1816 r. otrzymała dom przy Wielkiej²³. Wdowie Elżbiecie (we współwłasności z dziećmi) przypadł dom z podcieniami w Rynku (numer 237), które to podcienia będą zresztą przedmiotem sporu z władzami miejskimi w 1819 r. (przed Komisją Spraw Wewnętrznych)²⁴. Dom ten odkupili od niej córka z zięciem – Cicholewscy. Elżbieta przeżywa męża o siedemnaście lat i umiera wdową w 1833 r.²⁵

Nie udało mi się natrafić na ślad po synach Franciszka z pierwszego małżeństwa. Wiemy, że jeden z nich nie żył już w czasie lustracji 1788 r. (patrz wyżej). Dwie córki Franciszka z pierwszego małżeństwa kolejno wyszły za mąż. Starsza Marianna przed 1802 r. (w tym roku rodzi się ich córka Eufrozyna Rozalia²⁶) poślubiła kieleckiego zegarmistrza Adama Nideckiego. Zmarła 26 stycznia 1831 r. w Kielcach, w wieku 51 lat²⁷ (Adam przeżył ją o trzy lata). Młodsza Magdalena przed 1808 r. (w czerwcu urodziła córkę²⁸) poślubiła burmistrza Ilży Macieja Gawlikowskiego. Wydaje się, że atmosfera w domu młodych Gawlikowskich była raczej patriotyczna, biorąc pod uwagę, że Maciej nadał synowi imię Napoleon²⁹. Potomkowie Macieja i Magdaleny mieszkali w Ilży

21 J.L. Adamczyk, *Rynek...*, s. 99.

22 B. Markowski, *Z dziejów...*, s. 14.

23 J.L. Adamczyk, *Rynek...*, s. 99, 100.

24 B. Markowski, *Z dziejów...*, s. 57.

25 APK, *Duplikat Aktów religijno Cywilnych Urodzeń, Zaślubień i Zejść w Parafii Kielce 1833 roku spisany*, akt zg. 470/1833 z 19.11.1833.

26 Tamże, *Akta zejścia, urodzenia, małżeństw parafii kieleckiej z roku 1826, bez dowodów co do małżeństwa*, akt śl. 113/1826 z 23.08.1826. Warto zwrócić uwagę na obecność świadka Adama Cicholewskiego, przyszłego szwagra Magdaleny Solnickiej – zob. niżej.

27 Tamże, *Duplikat Aktów Religijno-Cywilnych Urodzenia, Małżeństw, Zejścia w Parafii Kielce zaszytych. 1831 spisany*, akt zg. 62/1831 z 27 stycznia 1831.

28 Tamże, *Alegata Do Małżeństw Rok tysiąc osiemset dwudziesty piąty z gminy Ilżeckiej*, do aktu ślubu 43/1825, karta 91 – akt chrztu z 26 czerwca 1808 w Ilży.

29 Tamże, *Akta Zejścia Gminy Ilżeckiej z Roku 1811*, akt zg. 117/1811 z 01.08.1811. Napoleon syn Macieja

i koligacili się z wpływowymi rodzinami ilżeckimi (m. in. Hunterami i Grajewskimi); do dzisiaj żyją tam ich liczni potomkowie³⁰. Ona sama zmarła w wieku 40 lat w 1827 r., pozostawiając męża i gromadkę dzieci³¹. Najstarsza z córek Franciszka i Elżbiety, urodzona ok. 1794 r. Anna, nigdy nie wyszła za mąż i zmarła w Kielcach w 1834 r., rok po matce, w wieku 40 lat³².

Do największego znaczenia spośród dzieci Franciszka doszedł najstarszy syn z drugiego małżeństwa Walenty Solnicki, urodzony 13 grudnia 1796 r. w Kielcach³³. Znamy nawet rysopis Walentego z czasów młodości: „Twarzy okrągłej, włosów blond, oczów niebieskich, miary cali pięć [!]”³⁴. Pobierał nauki w Kielcach, w 1812 r. wstąpił do wojsk Księstwa Warszawskiego, służbę zakończył w 1820 r., już po śmierci ojca³⁵. W 1826 r. pracował jako adiunkt wydziału ekonomicznego Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego³⁶. Był dyrektorem Wydziału Wyznań w Warszawie w latach 1856–62. Otrzymał szlachectwo z racji posiadania Orderu Św. Włodzimierza 3 klasy³⁷. Żonaty z Anielą Krahnass (Kranas); z ich dzieci dorosłości dożyli: Julian Włodzimierz (ur. 1828 r.), Waleria Matylda (ur. 1829 r.) i Cezary Maurycy (ur. 1836 r.)³⁸. Walenty zmarł w Rzędowie k. Kielc w 1871 r.³⁹ Aniela z Krahnassów przeżyła go, zmarła w Kielcach w 1885 r.⁴⁰

Kolejna siostra, urodzona w 1808 r. Julia, w 1823 r., w wieku 15 lat poślubiła trzydziestopięcioletniego kieleckiego kupca Adama Cicholewskiego⁴¹. W tymże roku Cicholewski należał do ścisłej elity miasta, najznacniejszych, decyzyjnych w sprawach miejskich obywateli⁴². Często pojawia się jako świadek w aktach stanu cywilnego doty-

miał w chwili zgonu dwa lata, musiał urodzić się około 1809 r., gdy Ilżę dopiero co przyłączono do Księstwa Warszawskiego – wybór imienia w takiej chwili dobitnie świadczy o poglądach politycznych rodziców. Tamże, *Duplikat Aktów religijno Cywilnych Urodzeń, Zaślubień i Zejść w Parafii Kielce 1834 roku*.

30 W tym gronie – m.in. autorka niniejszego artykułu.

31 APK, *Księga aktów religijnych i cywilnych małżeństw, urodzin i zejścia Parafii i gminy Ilżeckiej na rok jeden 1827-my spisana i ukończona do archiwum Sądu P.P. Soleckiego z alegatami do aktów małżeństw należąca, Duplikat*, akt zg. 64/1827.

32 Tamże, *Duplikat Aktów religijno Cywilnych Urodzeń, Zaślubień i Zejść w Parafii Kielce 1834 roku spisany*, akt zg. 429/1834 z 08.10.1834 – zgłasza Adam Cicholewski, szwagier zmarłej.

33 Archiwum Główne Akt Dawnych, Centralne Władze Wyznaniowe Królestwa Polskiego, Odpis aktu chrztu: *Akta dotyczące się interesów osobistych Rzeczywistego Radcy Stanu Walentego Solnickiego, Dyrektora Wydziału Wyznań*, sygn. 130, f. 14. Z aktu jasno widać, że Franciszek musiał poślubić Elżbietę przed tą datą, zatem dwa kolejne śluby podawane przez M. Pieniążek-Samek w żadnym razie nie mogą być łączone z tym Franciszkiem.

34 Tamże, Akta dotyczące się interesów osobistych Rzeczywistego Radcy Stanu Walentego Solnickiego, Dyrektora Wydziału Wyznań, sygn. 130, f. 15.

35 Życiorys, tamże, f. 13.

36 *Przewodnik Warszawski*, Warszawa 1826, s. 11.

37 AGAD, *Akta...*, f. 289.

38 Tamże, f. 290.

39 „Kurier Warszawski” 1871, nr 213, s. 2.

40 APK, Akta stanu cywilnego Kielce (Katedra), akt zg. 439/1885.

41 Tamże, akt śl. 8/1823, s. 7.

42 B. Markowski, *Gospodarka...*, s. 39 (w przypisie).

czących pozostałych sióstr Solnickich. Z co najmniej jedenastki dzieci małżonków Cicholewskich trzy córki z pewnością dożyły dorosłości: Franciszka Ksawera z męża Korytko (ur. 1823 r.)⁴³, Julianna z męża Bratkowska (ur. 1837 r.)⁴⁴, Lucyna (ur. 1839 r.)⁴⁵. Julianna owdowiała w 1865 r.⁴⁶, sama zmarła w 1876 r. w Kielcach⁴⁷.

Po kolejnym synu Franciszka i Elżbiety (urodzonym ok. 1811 r., zmarłym 1846 r.)⁴⁸ mamy ślad w postaci nekrologu w „Kurierze Warszawskim”: „Antoni Solnicki, Urzędnik Kom[isji] Rząd[owej] Spraw Wewnętrznych], zszedł z tego świata onegdaj, mając lat 35. Pozostali w smutku Brat i Siostra, zapraszają Kolegów i Przyjaciół na eksportację zwłok z dolnego Kościoła Św. Krzyża, jutro o godz. 3ciej po południu, na cmentarz Powązkowski odbyć się mającą”⁴⁹. Wymieniony w nekrologu Antoniego brat to prawie na pewno omówiony wyżej Walenty, zaś siostra to najmłodsza Solniczanka, Katarzyna z Solnickich Krajewska. Urodziła się ok. 1813 r.⁵⁰. Pierwszego maja 1831 r. w Kielcach poślubiła urzędnika, podprokuratora z Chęcina, Józefa Krajewskiego⁵¹, który doszedł później do stanowiska prezesa Trybunału Cywilnego w Lublinie⁵². Katarzyna zmarła 11 września 1865 r., a jej mąż 1 października tegoż roku. Oboje zostali pochowani w Lublinie na cmentarzu przy ul. Lipowej⁵³.

43 APK, Akta stanu cywilnego Kielce (Katedra), akt ur. 523/1823, akt śl. 119/1840.

44 Tamże, akt ur. 477/1837, akt śl. 71/1856.

45 Tamże, akt ur. 345/1839.

46 Tamże, akt zg. 107/1865.

47 Tamże, akt zg. 407/1876.

48 Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta urodzeń, małżeństw i zgonów par. Św. Krzyża za rok 1846, sygn. 72/158/0/-/20, str. 355, 2 stycznia 1846, akt zgonu 3/1846.

49 „Kurier Warszawski” 1846, nr 4, s. 1.

50 Data narodzin jest przybliżona, oparta na danych w akcie ślubu.

51 AP Kielce, *Duplikat Aktów Religijno-Cywilnych, Urodzenia, Małżeństw, Zejścia w Parafii Kielce zaszytych. 1831 spisany*, akt śl. 37/1831 z 01.05.1831; także tutaj Adam Cicholewski świadkiem.

52 *Gazeta Warszawska* 1862, nr 220, s. 1.

53 S. Ostrołęcki, *Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Lublinie*, Warszawa 1902, s. 38.

Barbara Pławska (Kielce)**Franciszek Solnicki - Kielce mayor and his family**

Franciszek Solnicki was a mayor of Kielce under the Austrian rule, i.e. between 1801 and 1809, and before that, at the turn of the eighteenth and nineteenth centuries, he held the position of a municipal treasurer. In 1788, he was listed as one of the richest citizens in Kielce. The Solniccy family belonged to the group of the wealthiest families in Kielce. It settled in the city as early as in 1645. Franciszek was born in Kielce in 1757, the son of Antoni Solnica, a fine wine merchant, and his wife Marianna Komorowska. Since approximately 1801 Franciszek Solnicki was a mayor of Kielce and his term of office finished in October 1808. Franciszek died in 1816. His eldest son from Franciszek's second marriage, Walenty Solnicki, born on December 13, 1796 in Kielce, became his most notable descendant .

Key words: Solnicki, self-government, Kielce, 19th century